

LAReS

*Lowlands
Archaeological
Research
Service*

De geplande verkaveling aan de Heuvelstraat/Bergstraat te Vorselaar Archeologienota

E.N.A. Heirbaut
N. Jennes

Colofon

Titel: De geplande verkaveling aan de Heuvelstraat/Bergstraat te Vorselaar. Archeologienota.
Auteur: Elly N.A. Heirbaut & Niels Jennes
Grafische illustraties/GIS: LAReS

Rapportnummer: LAReS-rapport 903

Projectleider/veldwerkleider: Elly N.A. Heirbaut
Uitvoerder: LAReS, Lowlands Archaeological Research Service
Vestiging: Rozenlaan 15, 2980 Halle-Zoersel

Publicatiedatum: juni 2024
Publicatieplaats: Pulderbos

Illustratieverantwoording voorblad: Uitsnede uit de kaart van Ferraris (1771-1778)

© LAReS bvba. Niets uit deze uitgave mag zonder bronvermelding worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door print-outs, kopieën, of op welke andere manier dan ook.

LAReS bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Deel I. Verslag van resultaten

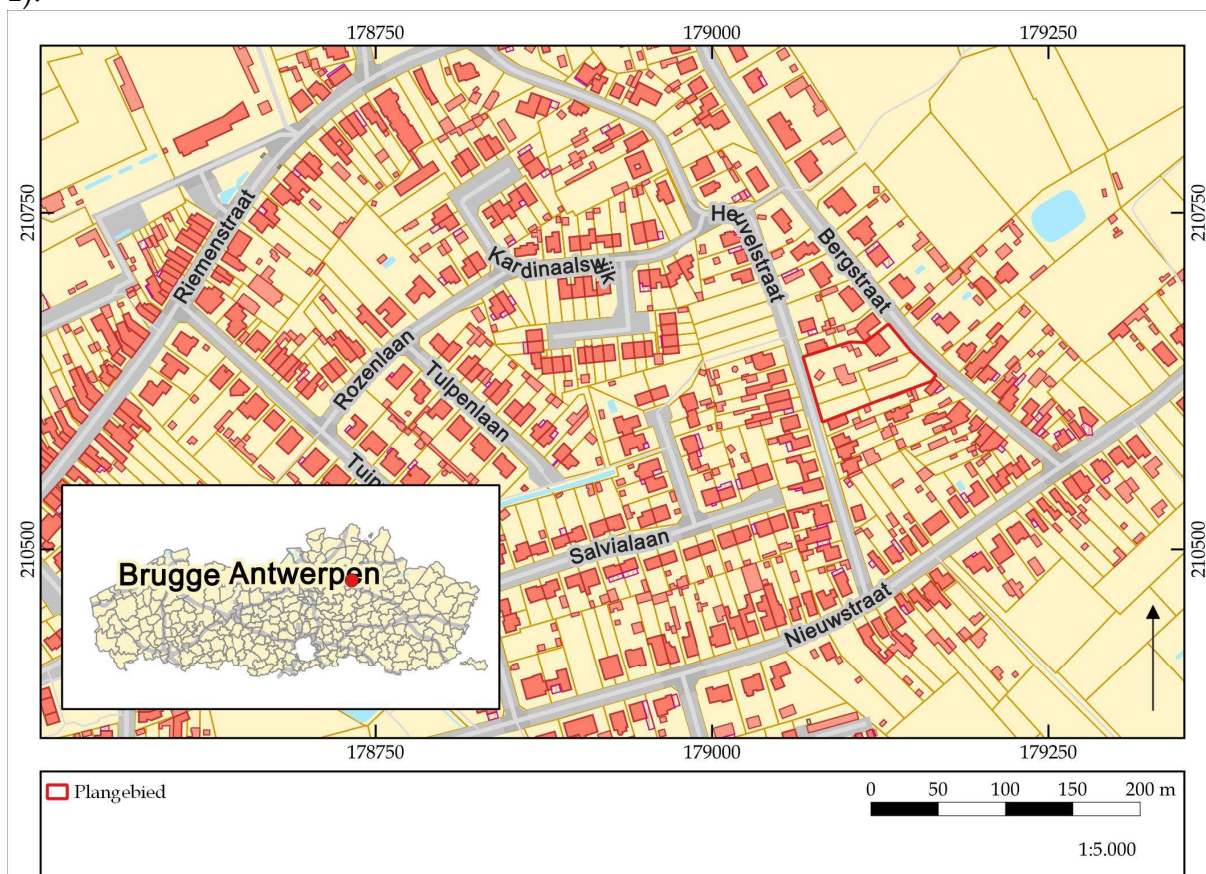
Inhoudstafel

1 INLEIDING	5
1.1 RANDVOORWAARDEN	6
1.2 TECHNISCHE FICHE/ADMINISTRATIEVE GEGEVENS	7
2 VRAAGSTELLINGEN	8
3 METHODIEK VAN HET ONDERZOEK	9
3.1 ONDERZOEKSMETHODIEK	9
3.2 RAPPORTAGE EN AFBEELDINGEN	10
4 BESCHRIJVING VAN DE GEPLANE WERKZAAMHEDEN	11
4.1 BESTAANDE TOESTAND	11
4.2 NIEUWE TOESTAND	11
5 ARCHEOLOGISCH BUREAUONDERZOEK	13
5.1 ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS	13
5.2 HISTORISCHE BRONNEN	13
5.3 CARTOGRAFISCHE BRONNEN	13
5.4 LUCHTFOTOGRAFIE	16
5.5 GEO(MORFO)LOGIE EN BODEM	18
5.5.1 DIGITAAL HOOGTEMODEL VLAANDEREN II	18
5.5.2 TERTIAIR GEOLOGISCHE KAART	20
5.5.3 QUARTAIR GEOLOGISCHE KAART	20
5.5.4 BODEMTYPE	20
5.5.5 POTENTIËLE BODEMEROSIE EN BODEMBEDEKKING	23
5.6 ARCHEOLOGISCHE BRONNEN	23
6 SYNTHESE	26
6.1 SAMENVATTING VAN DE ONDERZOEKSRÉSULTATEN EN BEANTWOORDING VAN DE ONDERZOEKSVRAGEN	26
7.2 IMPACT VAN VROEGERE EN GEPLANE WERKEN	27
7.3 POTENTIEBEPALING, KENNISVERMEERDERINGSPOTENTIEEL EN AANBEVELING	27
GERAADPLEEGDE LITERATUUR	29
GERAADPLEEGDE WEBSITES	29
LIJST VAN FIGUREN	30

1 Inleiding

Het plangebied is gelegen aan de Heuvelstraat/Bergstraat te Vorselaar (provincie Antwerpen). Het omvat verschillende percelen met een totale oppervlakte van ca. 3.850 m². Momenteel betreft het een braakliggend terrein. Op de kadasterkaart staan enkele gebouwen gekarteerd, maar op de meest recente orthofoto zijn deze afgebroken.

De opdrachtgever plant een verkaveling binnen de contouren van het plangebied (fig. 1).

Figuur 1. Kadasterkaart met aanduiding van het plangebied.

©LARES

Het doel van het onderzoek is het verkrijgen van een archeologienota waarvan akte is genomen naar aanleiding van een omgevingsvergunningsaanvraag. Het onderzoek (projectcode 2024D269) werd uitgevoerd door twee erkende archeologen conform de Code van Goede Praktijk. Onderhavige archeologienota bestaat uit twee delen: een verslag van de resultaten van het vooronderzoek (deel I) en het daaruit voortvloeiende programma van maatregelen (deel II).

Het onderzoek omvat in de eerste plaats een bureauonderzoek. Hierbij wordt nagegaan welke mogelijke archeologische en cultuurhistorische waarden zich binnen het projectgebied bevinden. Op basis van de resultaten van dit bureauonderzoek wordt geëvalueerd in hoeverre er voldoende informatie voorhanden is om tot bovengenoemde doelstelling te bekomen, of dat er bijkomend vooronderzoek in een andere vorm (al dan niet met bodemingreep) noodzakelijk is.

Het verslag van de resultaten van het vooronderzoek omvat naast deze inleiding nog vijf hoofdstukken. In hoofdstuk 2 worden de vraagstellingen die voor dit onderzoek relevant zijn, opgesomd. Deze vraagstellingen zullen in hoofdstuk 7 beantwoord worden, in zoverre als mogelijk op basis van de resultaten van het vooronderzoek. De gehanteerde werkwijze en onderzoeksstrategie worden in hoofdstuk 3 beschreven. Hier wordt ook de gemaakte selectie inzake bronnen verantwoord (cf. de Code van Goede Praktijk, par. 12.5.2.1). De geplande werkzaamheden worden in hoofdstuk 4 beschreven. Hierbij is van groot belang dat duidelijk wordt in hoeverre de werken impact zullen hebben op het (eventueel aanwezige) bodemarchief. Hoofdstuk 5 vormt de weerslag van de resultaten van het bureauonderzoek (*assessment*), gebaseerd op een exhaustieve studie van het beschikbare kaartmateriaal, de historische en archeologische bronnen. In dit hoofdstuk wordt geëvalueerd wat de archeologische potentie van het plangebied is. In hoofdstuk 6 wordt een synthese gevormd op basis van het *assessment*, waarin de onderzoeksvragen beantwoord worden en wordt ook geïnformeerd over de eventuele kennisvermeerdering die het plangebied kan opleveren. Verder wordt nagegaan in hoeverre de eventuele archeologische en cultuurhistorische waarden aangetast kunnen/zullen worden door de geplande werkzaamheden. Het eerste deel wordt afgesloten met de bibliografie en bijlagen. Het tweede deel omvat een gemotiveerd advies omtrent het vervolgtraject (programma van maatregelen).

1.1 Randvoorwaarden

Het nu uitvoeren van verder archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem, zonder de zekerheid dat de omgevingsvergunning wordt verkregen, wordt ervaren als een financieel risico. Het archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem zal bijgevolg in een uitgesteld traject worden uitgevoerd.

1.2 Technische fiche/administratieve gegevens

Naam site	Heuvelstraat/Bergstraat, Vorselaar		
Ligging	Heuvelstraat/Bergstraat, Vorselaar		
Kadastrale gegevens	Vorselaar, 1 ^e afdeling, sectie G, percelen 385E3, 385X3, 385V3, 385Y3, 385W3.		
Bounding Box	X	Y	
	178904	210446	
	179456	210752	
Onderzoek	Archeologisch en geschiedkundig bureauonderzoek e		
Projectcode	2024D269		
Uitvoerders/actoren	Elly N.A. Heirbaut, LAReS Niels Jennes, LAReS		
Erkend archeoloog	Elly N.A. Heirbaut: OE/ERK/Archeoloog/2016/00162		
	Niels Jennes: OE/ERK/Archeoloog/2017/00195		
Nummer wettelijk depot	Niet van toepassing		
Termijn	juni 2024		
Geplande ingreep	Verkaveling		
Totaal oppervlakte plangebied	ca. 3.850 m²		
Oppervlakte werken	ca. 3.850 m²		
Geldende wetgeving en voorwaarden	Het Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013 en het Onroerendergoedbesluit van 16 mei 2014. De nota werd opgesteld overeenkomstig de Code van Goede Praktijk. De totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft, bedraagt 3.000 m² of meer, zoals bepaald in artikel 5.4.2 van het Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013.		
Randvoorwaarden	zie paragraaf 1.1		
Doelstelling	Het doel van deze archeologienota is om via de tot op heden beschikbare bronnen (bureauonderzoek) na te gaan wat het archeologische potentieel van het projectgebied is, wat de mogelijke bedreigingen zijn voor het eventueel aanwezige bodemarchief en hoe hiermee dient omgegaan te worden.		
Thesaurus	Archeologienota, bureauonderzoek, uitgesteld vooronderzoek		

2 Vraagstellingen

In het kader van dit bureauonderzoek zijn van tevoren enkele vragen geformuleerd waarop het onderzoek antwoord tracht te vinden.

1. Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische en cultuurhistorische potentieel van het terrein?
2. Welke archeologische sites zijn bekend in of nabij het projectgebied?
3. Wat is de landschapshistoriek/evolutie in gebruik van het terrein?
4. Wat is de impact van de geplande werken?
5. Levert het huidige bronnenmateriaal voldoende informatie op of is er aanvullend vooronderzoek (al dan niet met ingreep in de bodem) nodig? In het laatste geval: welke methode levert de meeste informatie op? Welke onderzoeksstrategie moet toegepast worden in het uitgesteld traject?

3 Methodiek van het onderzoek

3.1 Onderzoeksmethodiek

Om na te gaan of er archeologische en cultuurhistorische waarden in het plangebied aanwezig zijn en om een antwoord te kunnen geven op de in hoofdstuk 2 geformuleerde vraagstellingen, is een bureauonderzoek uitgevoerd. Hierbij zijn verschillende soorten bronnen geraadpleegd, die in hoofdstuk 5 besproken zullen worden (*assessment*). De meeste bronnen zijn online beschikbaar gesteld door de Vlaamse Overheid.

Om de fysische geografie van het projectgebied te onderzoeken zijn de bodemkaart, bodembedekkingskaart, erosiegevoeligheidskaart, tertiair geologische kaart en quartair geologische kaart geraadpleegd. Deze zijn online te raadplegen in de databases van Geopunt Vlaanderen (www.geopunt.be) en in de Databank Ondergrond Vlaanderen (www.dov.vlaanderen.be).

Om een beeld te krijgen van de historische (landschaps)ontwikkeling van het plangebied zijn de beschikbare historische en topografische kaarten geraadpleegd. De georeferende historische kaarten, dit zijn de kaart van Frickx (1712), de kaart van de Ferraris (1771-1778), de Atlas der Buurtwegen (1841) en de kaart van Vandermaelen (1846-1854), kunnen online geraadpleegd worden via het Geoportaal Onroerend Erfgoed (www.geo.onroenderfgoed.be).

De kaart van het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw is voor dit gebied niet beschikbaar. Op dezelfde website zijn ook verschillende 20^e- en 21^e-eeuwse luchtfoto's te raadplegen. Daarnaast is gebruik gemaakt van ander historisch kaartmateriaal, o.a. uit de Koninklijke Bibliotheek te Brussel, dat is in te zien via de website van Cartesius (www.cartesius.be). Voor de historische bronnen is gebruik gemaakt van de inventaris onroerend erfgoed en van schriftelijke bronnen. De combinatie van historische bronnen, historische kaarten, topografische kaarten en luchtfoto's zorgt ervoor dat de ontwikkeling van het projectgebied en de ruimere omgeving vanaf de 18^e eeuw tot het heden goed in beeld gebracht kan worden.

Om ook zicht te krijgen op de perioden vóór de 18^e eeuw is onderzocht of er zich in en/of nabij het plangebied archeologische resten in de ondergrond bevinden of reeds zijn onderzocht. Om dit te kunnen bepalen, zijn voornamelijk de online beschikbare gegevens geanalyseerd. Hierbij is in eerste instantie de database van de Centrale Archeologische Inventaris (CAI; www.cai.onroenderfgoed.be) bevraagd. Hierbij moet opgemerkt worden dat de CAI niet volledig is en geen garantie biedt op de aan- of afwezigheid van een eventuele archeologische site. Ook is www.inventaris.onroenderfgoed.be geraadpleegd voor het plangebied en de ruimere omgeving. Dit is verder in dit rapport verwerkt.

Naast het onderzoek naar de historische ontwikkeling van het gebied en de reeds gekarteerde archeologische vindplaatsen, dienen ook de geplande werkzaamheden en de (eventueel) hierbij horende verstoringen in kaart gebracht te worden. De beschrijvingen gebeuren op basis van de plannen en schetsen die de opdrachtgever ter beschikking heeft gesteld (hoofdstuk 4). Hiertoe behoren de plannen van en informatie

over de bestaande bebouwing (“bestaande toestand”) en de bouwtekeningen van het te realiseren project (“nieuwe toestand”).

Op basis van alle beschikbare gegevens is tenslotte een conclusie getrokken omtrent de kans op de aanwezigheid van archeologisch erfgoed met een groot potentieel tot kennisvermeerdering en de eventuele intactheid van een al dan niet aanwezige archeologische site (hoofdstuk 6). Hieruit vloeit een advies omtrent eventuele vervolgstappen die genomen moeten worden.

3.2 Rapportage en afbeeldingen

De indeling in hoofdstukken is reeds eerder beschreven. Wat betreft de afbeeldingen die in deze archeologienota zijn opgenomen, geldt dat zij alle zijn afgebeeld op klein formaat omwille van de opmaak van de tekst.

De kaarten die gemaakt zijn op basis van de beschikbare bodemkaarten, luchtfoto’s en CAI zijn zoveel mogelijk op eenzelfde schaal vervaardigd (zie ook figurenlijst). Omwille van de duidelijkheid (vb. situeren van het plangebied ten opzichte van de omringende omgeving) kan hiervan afgeweken zijn. Historische kaarten zijn op een andere schaal gemaakt om zo ook zicht te geven op een groter gebied, of juist in te zoomen op details.

De in deze archeologienota opgenomen informatie en plannen zijn vermeld met toezegging van de opdrachtgever.

4 Beschrijving van de geplande werkzaamheden

4.1 Bestaande toestand

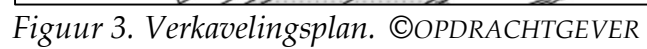
Het plangebied is gelegen aan de Heuvelstraat te Vorselaar (provincie Antwerpen). Het omvat verschillende percelen met een totale oppervlakte van ca. 3.850 m². Momenteel betreft het een braakliggend terrein. Op de kadasterkaart staan enkele gebouwen gekarteerd, maar op de meest recente orthofoto zijn deze afgebroken.

Figuur 2. Inplantingsplan bestaande toestand. ©LARES

4.2 Nieuwe toestand

De opdrachtgever plant binnen de contouren van het terrein een verkaveling. Het wordt in zeven loten verkaveld. Aangezien het om een verkavelingsproject gaat, zijn er nog geen bouwplannen beschikbaar van de toekomstige woningen. Bijgevolg dient er van een maximale verstoring van het bodemarchief uitgegaan te worden.

5 Archeologisch bureauonderzoek

In dit hoofdstuk wordt verslag uitgebracht van het bureauonderzoek naar de archeologische en historische kennis over het plangebied (*assessment-rapport*). De hierbij gehanteerde methoden, technieken en criteria zijn beschreven in hoofdstuk 3.

5.1 Archeologische voorkennis

Er is nog geen archeologisch onderzoek in welke vorm dan ook uitgevoerd binnen de grenzen van het plangebied. Deze bureaustudie is met andere woorden het eerste onderzoek dat voor deze locatie wordt uitgevoerd. Buiten de grenzen van het plangebied zijn op verschillende locaties al archeologisch onderzoek uitgevoerd. Deze worden beschreven in paragraaf 5.6.

5.2 Historische bronnen

Voor het historisch onderzoek is gebruik gemaakt van de gegevens uit de inventaris onroerend erfgoed.¹

Vorselaar behoorde in de late middeleeuwen tot het Land van Geel in het hertogdom Brabant. Eind 13^e eeuw kreeg Arnolf van Rotselaer het dorp in leen. Achtereenvolgens kwam het in handen van verschillende families: de Ligne, van Arenberg, de Proost, de Pret en van de Werve. De schepengbank is reeds vermeld in de 14^e eeuw. Ze ging ten hooft in Lier voor criminele zaken en te Zandhoven voor bestuurlijke zaken. Wat betreft de wereldoorlogen is er geen relevante informatie te melden.

5.3 Cartografische bronnen

Voor dit gedeelte van het onderzoek zijn de kaarten van Frickx, van de graaf De Ferraris, de Atlas der Buurtwegen en de Vandermaelenkaart gebruikt. De topografische kaart van het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw is voor dit plangebied niet beschikbaar.² Er zijn in dit kader ook recente topografische kaarten ook bekeken.

Op de Frickxkaart (1712) ligt het plangebied op een verkeerd locatie. Normaalgezien bevindt het zich tussen Vorselaar en het gehucht Sassenhout, weliswaar dicht bij Vorselaar (fig. 4).

De Ferrariskaart (1771-1778) is op deze locatie alvast duidelijk en gedetailleerd te plaatsen (fig. 5). Op deze kaart ligt het plangebied binnen heidegebied aan de hoeve 'De Schrans', op de grens met de akkers rond Vorselaar. Het plangebied is bijgevolg onbebouwd.

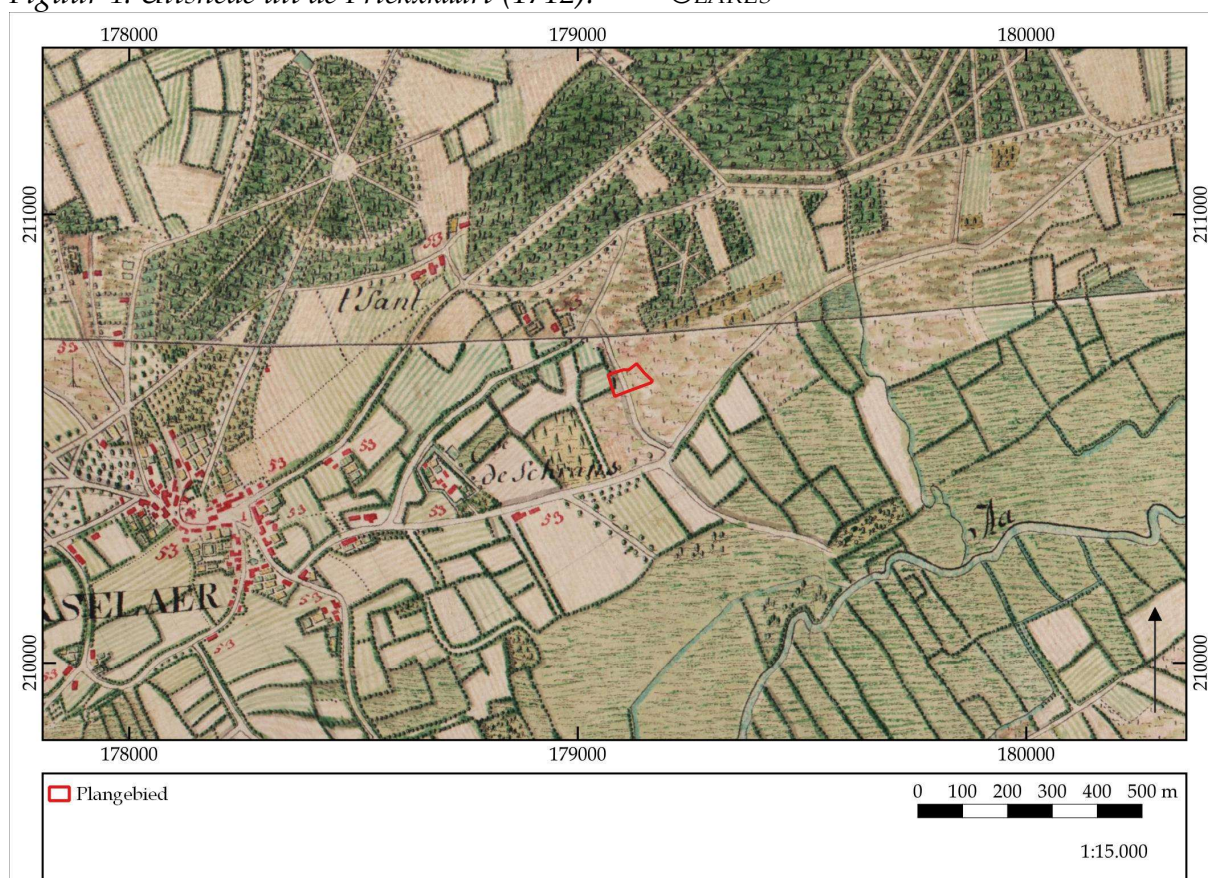
Ongeveer driekwart eeuw later worden de kaarten van de Atlas der Buurtwegen (1841) gemaakt (fig. 6). Daarop is eenzelfde situatie als op de Ferrariskaart te zien. Er zijn geen meldenswaardige toponiemen of namen vermeld.

¹ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/14425>.

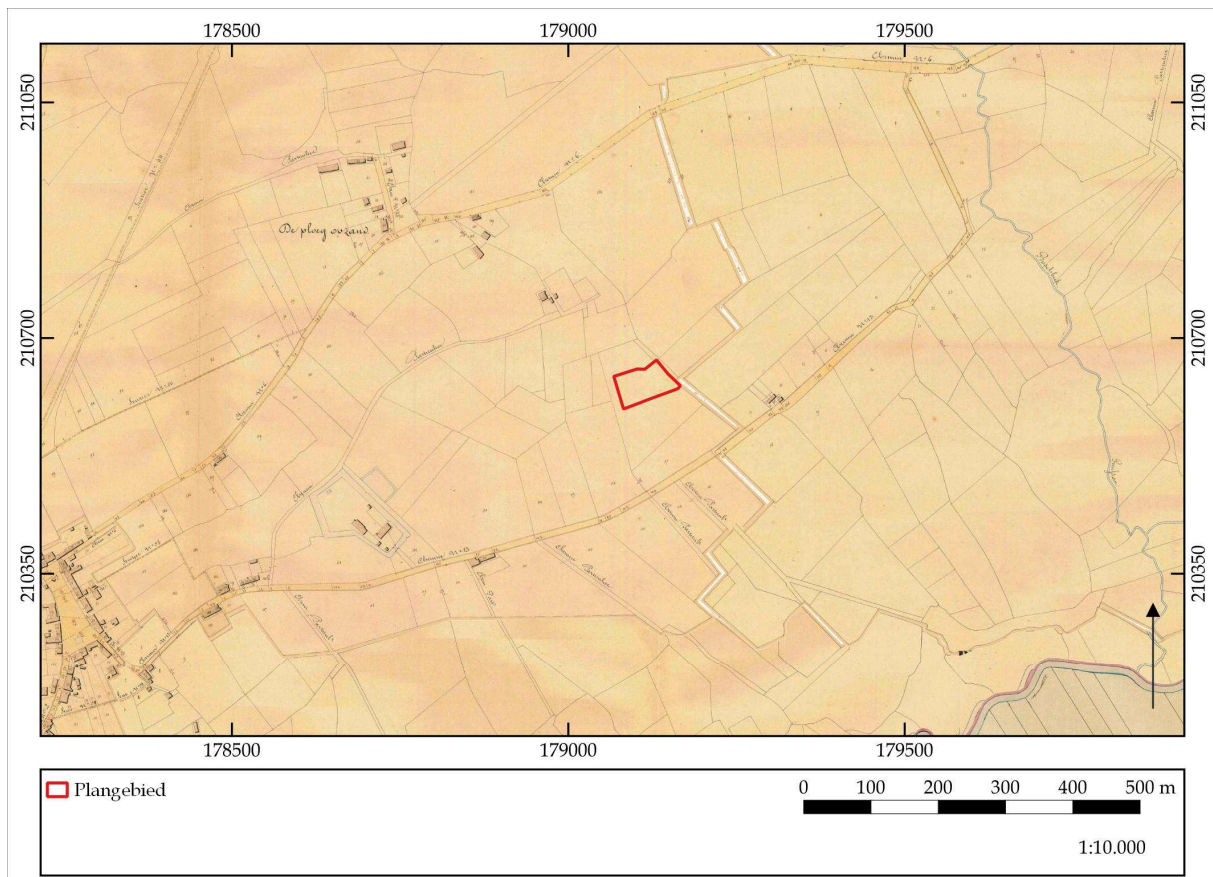
² Alle gebruikte kaarten en luchtfoto's kunnen online geraadpleegd worden op <http://www.geopunt.be>. Dit zal niet elke keer herhaald worden bij de desbetreffende kaartbeschrijving.

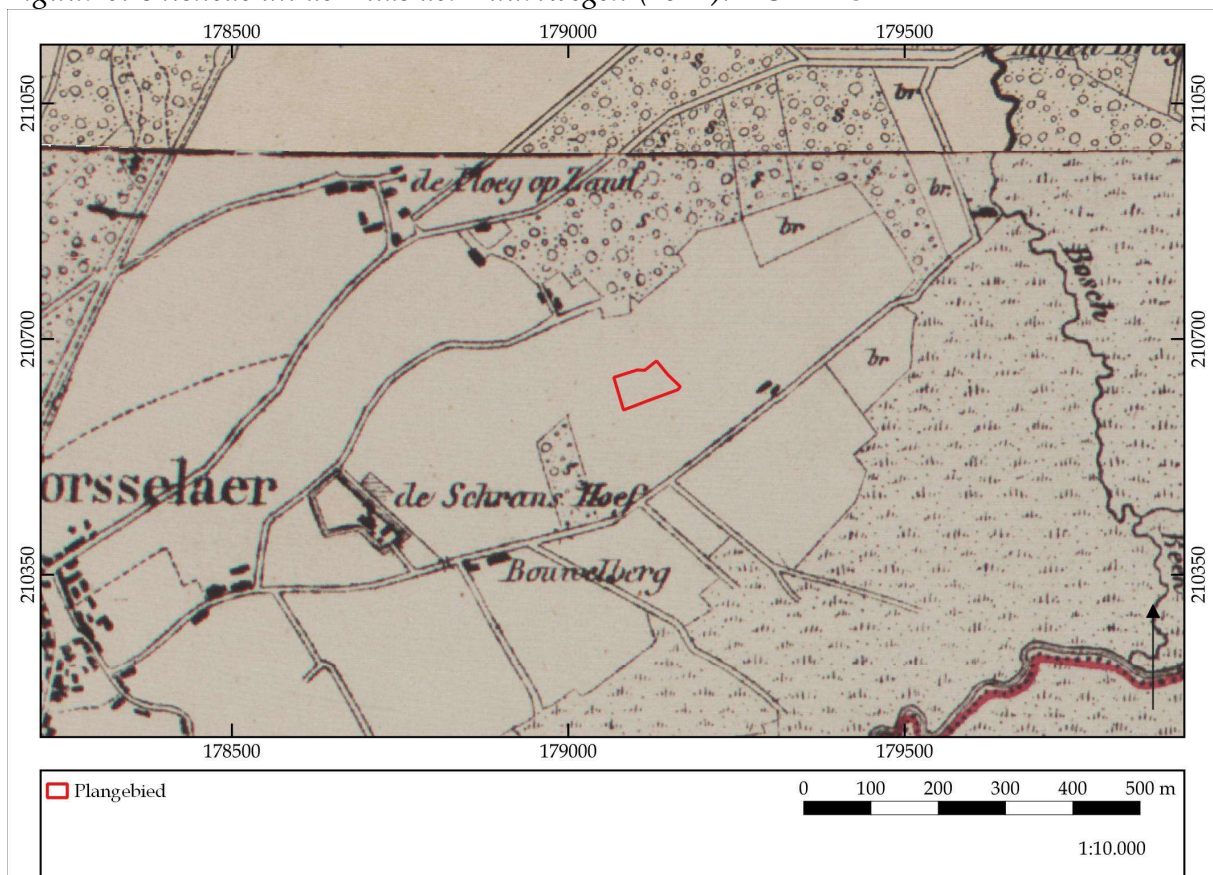
Figuur 4. Uitsnede uit de Frickxkaart (1712). ©LARES

Figuur 5. Uitsnede uit de Ferrariskaart (1771-1778). ©LARES

Figuur 6. Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen (1841). ©LARES

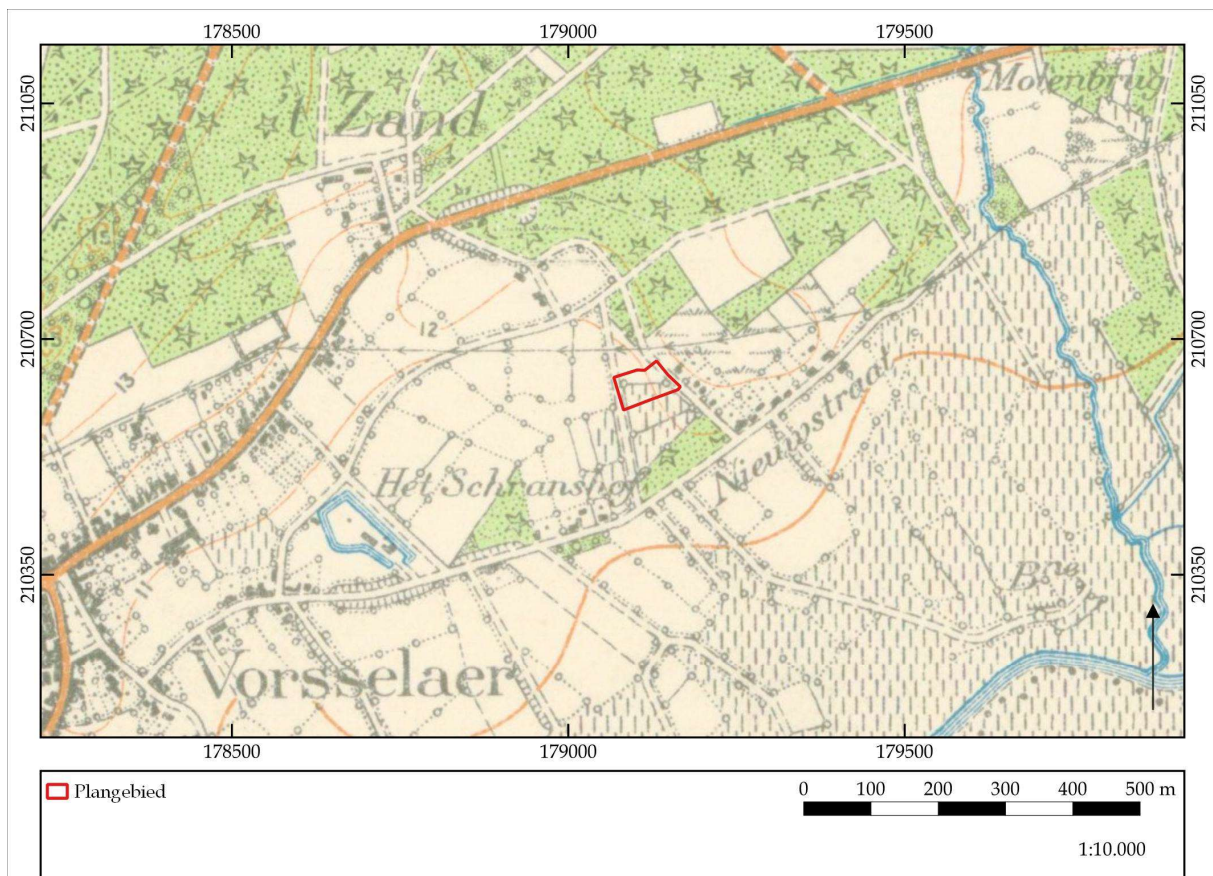
Figuur 7. Uitsnede uit de Vandermaelenkaart (1846-1854).

©LARES

De Vandermaelenkaart (1846-1854) vertoont geen wezenlijk ander beeld dan de Atlas der Buurtwegen (fig. 7). De kaart geeft weinig extra informatie.

De hierboven besproken historische kaarten tonen een hoge mate van continuïteit in en rond het plangebied vanaf de tweede helft van de 18^e eeuw tot het einde van de 19^e eeuw. Elke historische kaart toont de afwezigheid van bebouwing aan.

Afsluitend is nog de topografische kaart van 1939 bekeken om de periode tussen het midden van de 19^e eeuw en de orthofoto's vanaf 1971 te overbruggen.³ Op deze kaart is het plangebied deels in akker, deels in bos/heide gelegen. Het plangebied is nog steeds onbebouwd.

Figuur 8. Uitsnede uit de topografische kaart van België van 1939.

©CARTESIUS

5.4 Luchtfotografie

Ter aanvulling van de 18^e- tot 20^e-eeuwse historische kaarten zijn ook recentere luchtfoto's uit verschillende jaartallen bekeken: 1971 (fig. 9), 1979-1990 (fig. 10) en 2022 (fig. 11). Hierop is de ontwikkeling van het terrein goed te volgen met bebouwing aan de Bergstraat. Op de daaropvolgende foto is de noordelijke helft volledig ontwikkeld. De zuidelijke helft is bebost. Op de orthofoto van 2022 is het bos verdwenen en is de noordelijke helft ontwikkeld. Op de meest recente orthofoto van 2023 (fig. 2) betreft het een braakliggend terrein.

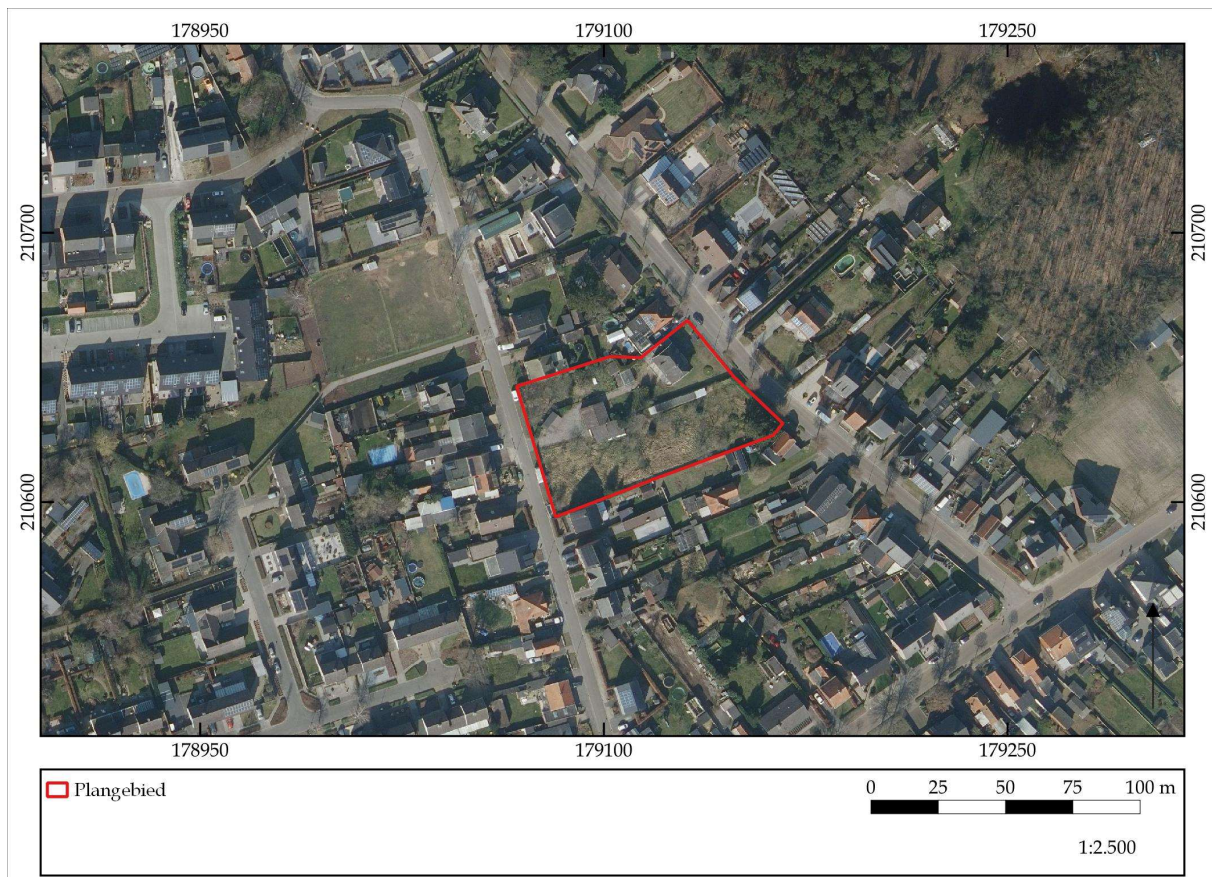
³ Voor het meest complete overzicht aan georeferende topokaarten voor het plangebied zie www.cartesius.be.

Figuur 9. Uitsnede van de luchtfoto uit 1971. ©LARES

Figuur 10. Uitsnede van de luchtfoto uit 1979-1990. ©LARES

Figuur 11. Uitsnede van de luchtfoto uit 2022. ©LARES

5.5 Geo(morfo)logie en bodem

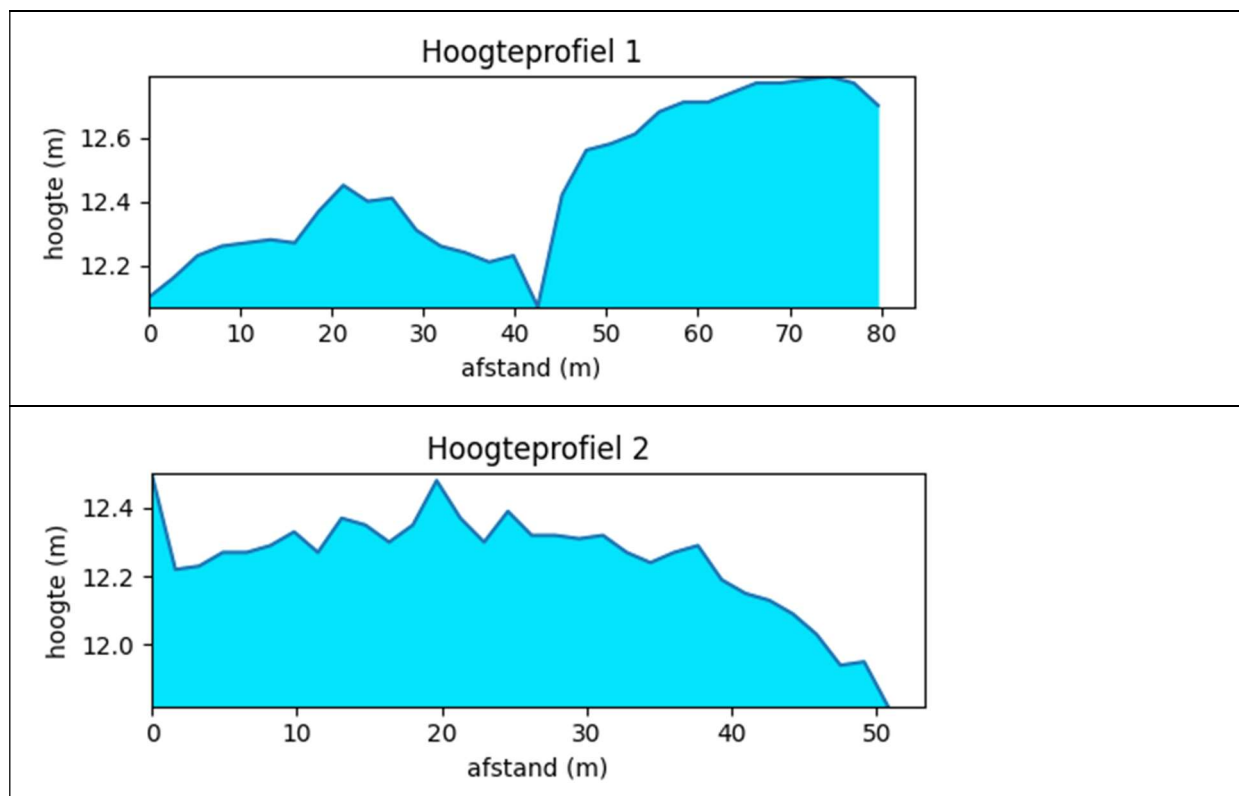
Om de geomorfologie en de bodemopbouw van het plangebied te bestuderen, zijn de bodemkaart van Vlaanderen, de potentiële bodemerosiekaart, de bodembedekkingskaart en de tertiair en quartair geologische kaarten gebruikt.⁴ Om te kijken hoe de landschappelijke hoogteligging van het plangebied is ten opzichte van een grotere omgeving en de relatie van het plangebied tot beek- en riviervalleien zich verhoudt is het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II bestudeerd.

Het plangebied is gelegen in de depressie van de Schijn-Nete, op een verhevenheid ten noorden van de vallei van de Aa. Het hoogteverloop binnen het plangebied varieert licht, maar de algemene trend is dat het plangebied oploopt naar het noorden toe.

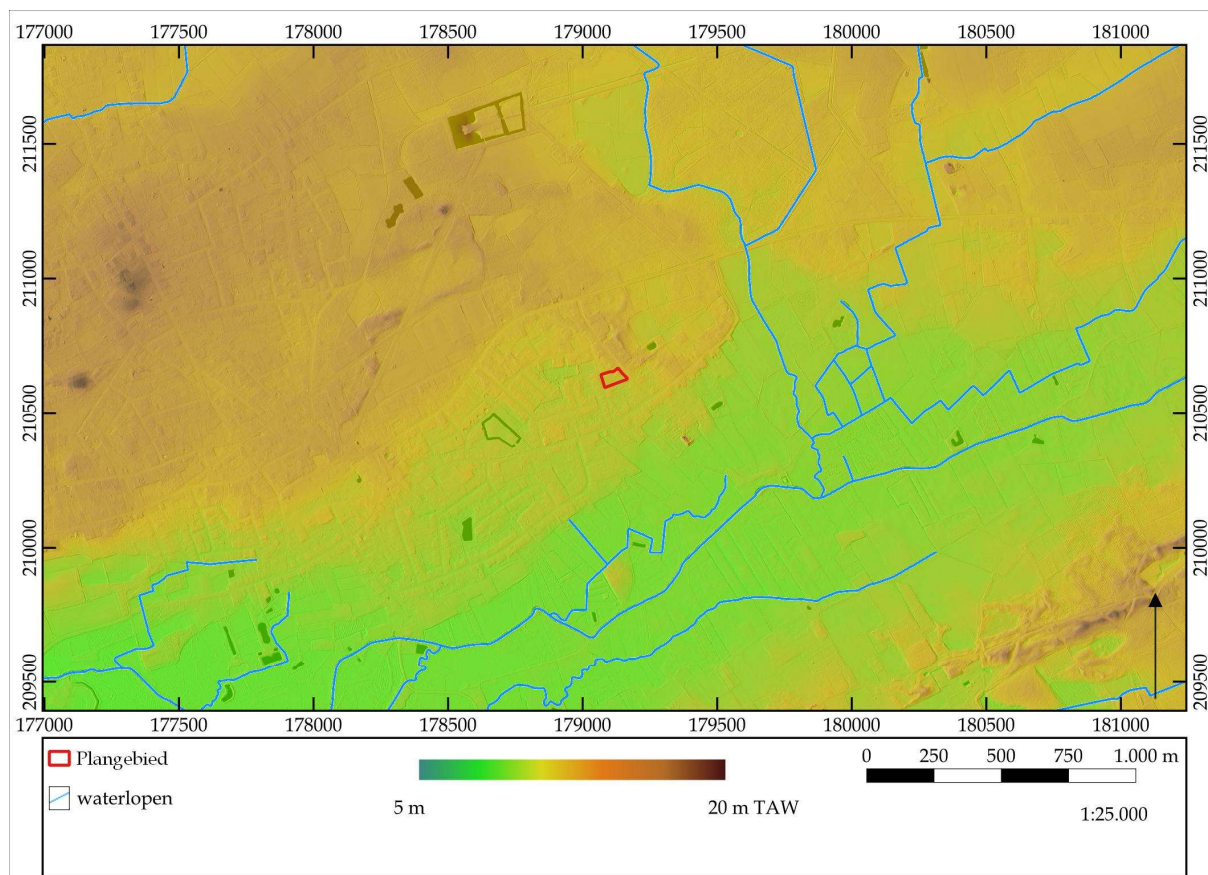
5.5.1 Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II

Het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II (fig. 12b) wijst hetzelfde uit. Het plangebied ligt op ca. 550 m van de Leigracht in het zuiden en de Bosbeek in het oosten. Het terrein loopt op in noordelijke richting van 11,95 m +TAW in het zuiden naar 12,2 m +TAW in het noorden.

⁴ Alle bodemkaarten kunnen gevonden worden op www.dov.vlaanderen.be.

Figuur 12a. Terreindoorsnede: boven WZW-ONO; NNW-ZZO onder. ©GEOPUNT

Figuur 12b. Hoogteligging op het digitaal hoogtemodel Vlaanderen II. ©LARES

5.5.2 Tertiair geologische kaart

In de ondergrond is de formatie van Kasterlee terug te vinden (fig. 13). Het betreft een bleekgroen tot bruin en fijn zand met paarse kleihorizonten. Het is licht glauconiethoudend, micahoudend en bevat onderaan zwarte silexkeitjes.

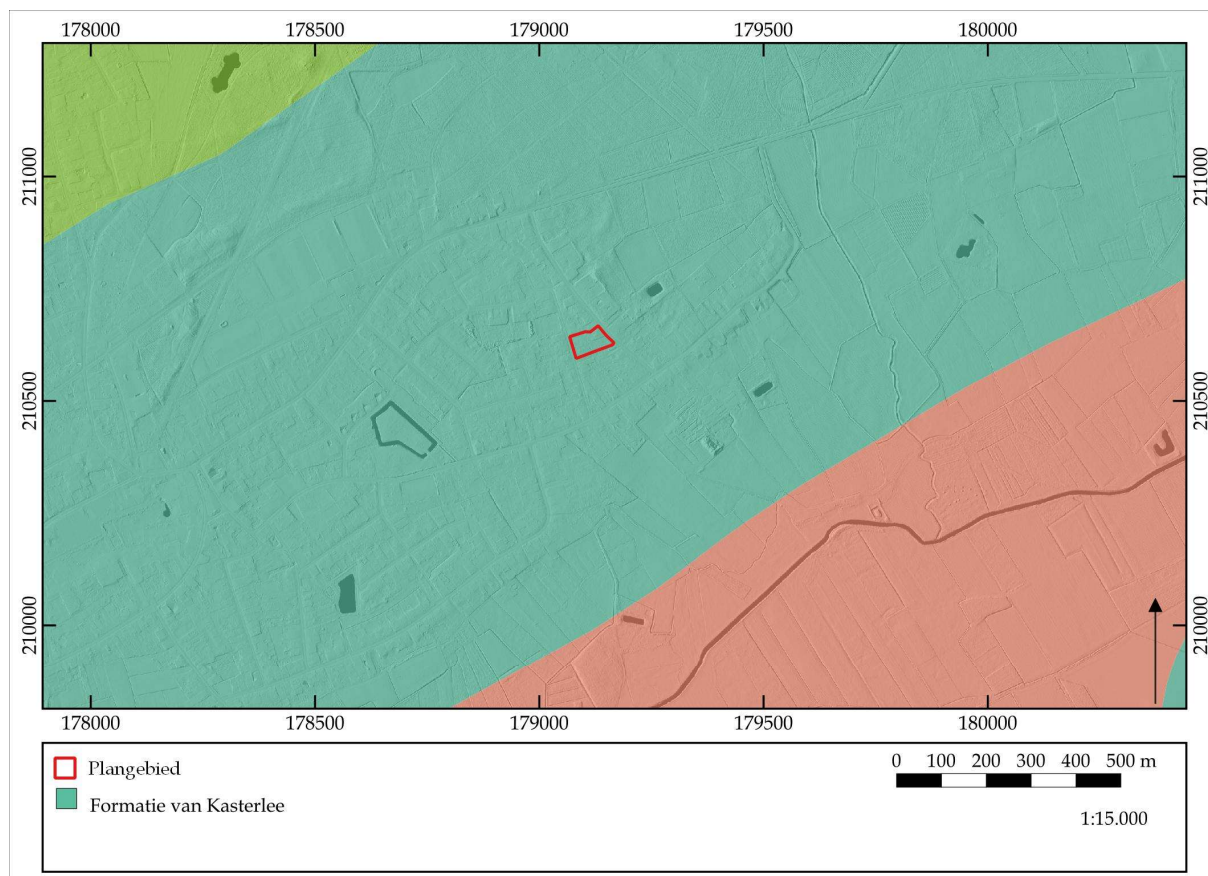
5.5.3 Quartair geologische kaart

De quartaire kaart (fig. 14) toont aan dat de tertiaire afzettingen worden bedekt door laat-pleistocene dekzanden. Deze zijn tijdens het Weichseliaan vanuit het drooggevalen Noordzeebekken opgeblazen en hebben zich weer verspreid over het toenmalige toendralandschap.

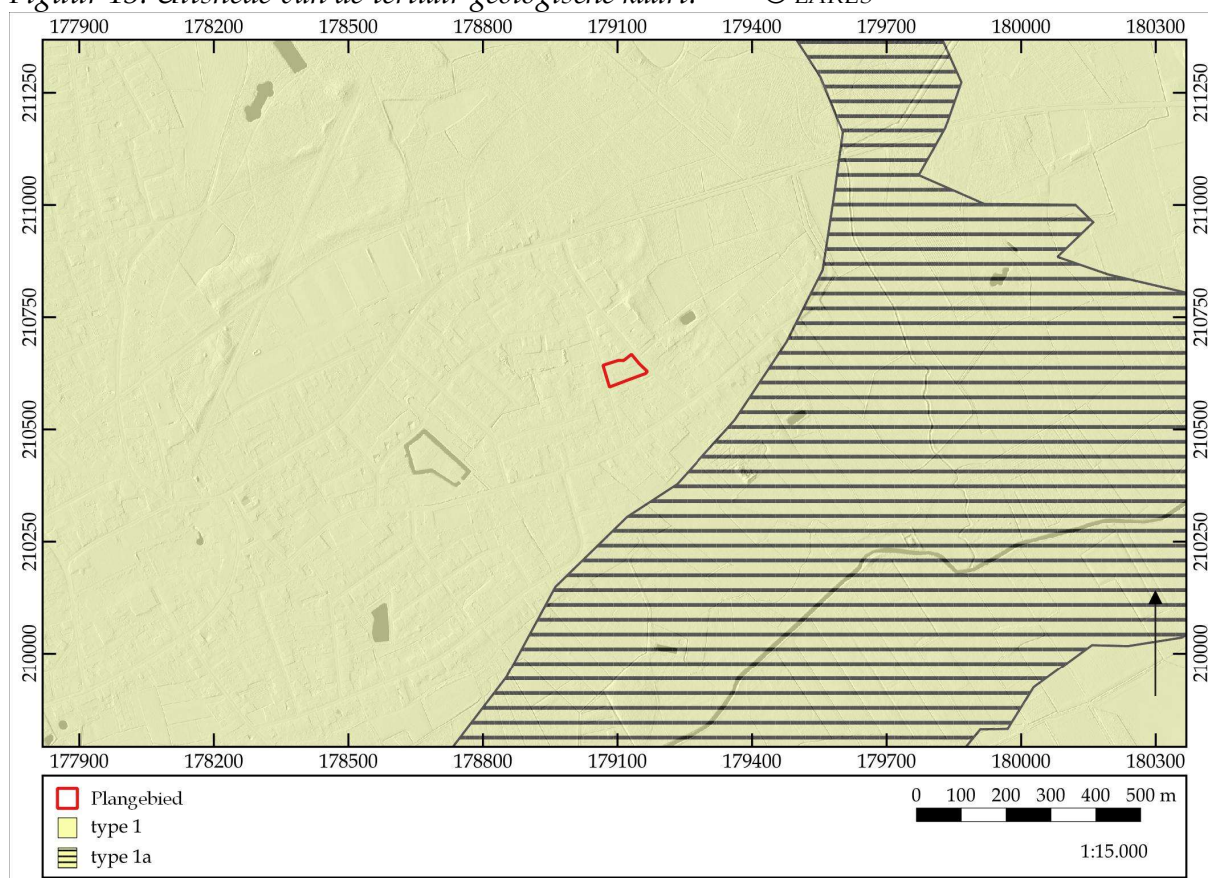
5.5.4 Bodemtype

Als gevolg van het opwarmende klimaat vanaf het holocene werd plantengroei gestimuleerd. Hierdoor werden de laat-pleistocene dekzanden vastgelegd en begonnen bodems zich hierin te ontwikkelen. Op de bodemkaart van Vlaanderen (fig. 15) staan volgend ebodemtypes gekarteerd:

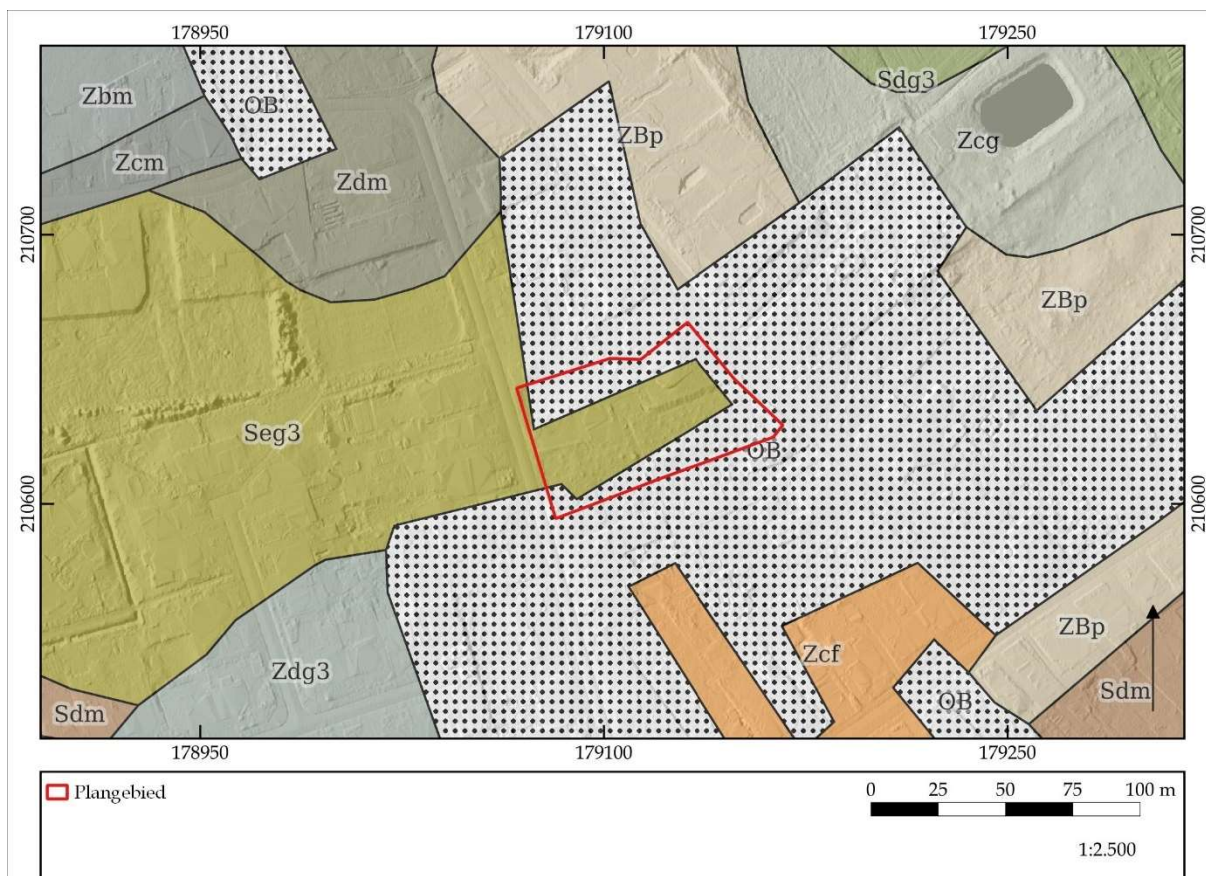
- Bodemtype OB: bebouwde zone, bodems die door het ingrijpen van de mens zijn gewijzigd of vernield;
- Bodemtype Seg3: Natte (e) lemig zandbodem (S) met duidelijke ijzer en/of humus B horizont (g). Deze natte grondwatergronden met reductiehorizont hebben allen gemeenschappelijke draineringskenmerken met roestverschijnselen welke zich aftekenen in het benedengedeelte van de humeuze bovengrond en een blauwgrijs reductiehorizont welke begint tussen 100 en 120 cm diepte. Het zijn permanente natte bodems met een winterwaterstand nabij het maaiveld en een zomerwaterstand rond de 100 cm -mv. Deze natte depressie- en beekvalleigronden zijn goed voor weiland. Mits rationele ontwatering en drainering kunnen ze voor akkerland in aanmerking komen voor de verbouwing van zomergewassen. Ze zijn ongeschikt voor tuinbouw. De productiviteit hangt nauw samen met de dikte van de humeuze bovengrond. De '3' in het bodemtype verwijst naar een betere landbouwgrond met dikke humeuze bovengrond.

Figuur 13. Uitsnede van de tertiair geologische kaart. © LARES

Figuur 14. Uitsnede van de quartair geologische kaart. © LARES

Figuur 15. Uitsnede van de bodemkaart. ©LARES

Figuur 16. Uitsnede van de potentiële bodemerosiekaart. ©LARES

Figuur 17. Uitsnede van de bodembedekkingskaart.

©LARES

5.5.5 Potentiële bodemerosie en bodembedekking

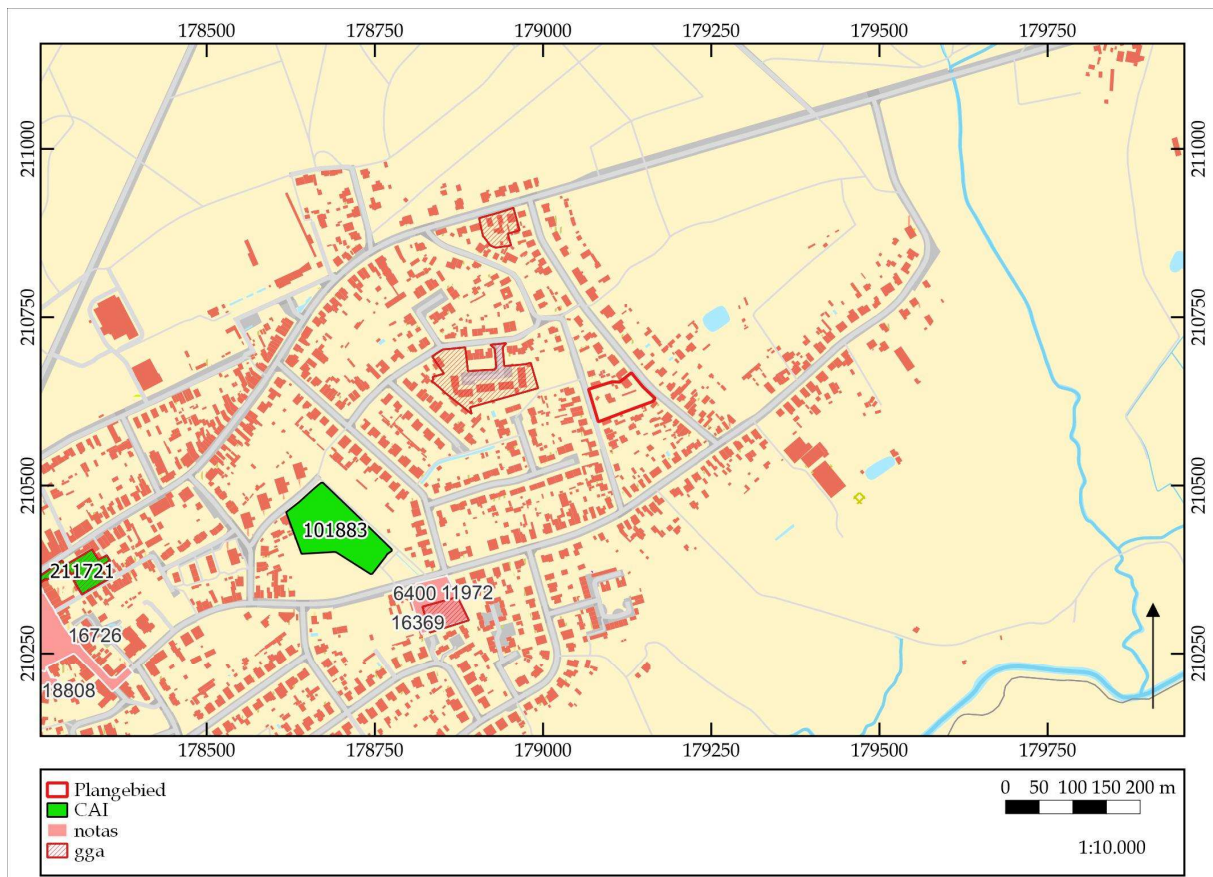
De potentiële bodemerosiekaart per perceel (fig. 16) geeft geen verdere informatie over het plangebied zelf. De meeste percelen die in de nabije omgeving liggen, hebben een verwaarloosbare kans op erosie.

Uit de bodembedekkingskaart (1 m resolutie) (fig. 17) blijkt een situatie die grotendeels overeenkomt met deze op de orthofoto uit 2022, echter is de bebouwing binnen het terrein nu afgebroken en ligt het terrein braak (fig. 2).

5.6 Archeologische bronnen

De CAI is weliswaar niet compleet, maar binnen het plangebied zijn alvast geen archeologische waarden aangetroffen (fig. 18).⁵ In de bredere omgeving beschikken we over enige informatie. Niet alle waarden zullen hieronder worden opgesomd, alleen diegene op relatief korte afstand van het plangebied.

⁵ Voor alle waarden die in deze tekst zijn opgenomen, geldt dat de CAI is geraadpleegd op 6 mei 2024 (<https://cai.onroerenderfgoed.be>). Per genoemde waarde zal dit niet meer herhaald worden. Hetzelfde geldt voor de inventaris van het onroerend erfgoed.

Figuur 18. Overzicht van de waarden uit de CAI. ©OE/LARES

Centraal Archeologische Inventaris:

METAALTIJDEN:

- **CAI ID 121721:** Kabiensstraat, Vorselaar: Tijdens een proefsleuvenonderzoek werden 41 scherven handgevormd aardewerk aangetroffen.⁶

MIDDELEEUWEN:

- **CAI ID 101883:** Schranshoeve, Vorselaar: Middeleeuwse site met walgracht.⁷
- **CAI ID 121721:** Kabiensstraat, Vorselaar: Tijdens een proefsleuvenonderzoek werd een scherp Maaslands wit aardewerk en enkele sporen uit de middeleeuwen aangetroffen.⁸

Archeologienota's en nota's:

Voor de vermelding van overige inventarissen hebben we ons beperkt tot wat er op korte afstand van het plangebied aanwezig is.

- **ID 6400/11972/16369:** Nieuwstraat 52-54, Vorselaar: Er werden drie archeologienota's opgesteld voor het terrein aan de Nieuwstraat 52-54. De

⁶ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/211721>.

⁷ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/101883>.

⁸ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/211721>.

eerste is opgesteld naar aanleiding van de bouw van een handelsruimte.⁹ Ook de tweede werd opgesteld naar aanleiding van een handelspand.¹⁰ Op basis van de beschikbare gegevens werd opgelegd om vervolgonderzoek uit te laten voeren in de vorm van proefsleuven. Daarbij werd de afwezigheid van een archeologische vindplaats verzekerd.¹¹

Verder zijn er geen relevante waarden gevonden voor de onmiddellijke omgeving van het plangebied in:

- Vastgestelde inventaris/wetenschappelijke inventaris (landschapsatlas, historische tuinen en parken, houtige beplantingen, archeologische zones, bouwkundig erfgoed – gehelen, orgels, wereldoorlog relictten)
- Unesco Werelderfgoed
- Beheersplannen
- Erfgoedlandschappen

⁹ <https://loket.onroenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/6400>.

¹⁰ <https://loket.onroenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/11972>.

¹¹ <https://loket.onroenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/16369>.

6 Synthese

In dit hoofdstuk wordt vooreerst een synthese gepresenteerd van de resultaten van het *assessment*. Hierbij wordt telkens aangegeven op welke van de onderzoeksvragen, die voorafgaand aan het bureauonderzoek zijn geformuleerd, een antwoord gegeven kan worden. Ook wordt hier aangegeven wat de impact is van de geplande werken en in hoeverre zij kunnen leiden tot verstoring van het potentieel aanwezige archeologische bodemarchief.

De volgende onderzoeksvragen zijn voorafgaand aan de bureaustudie geformuleerd:

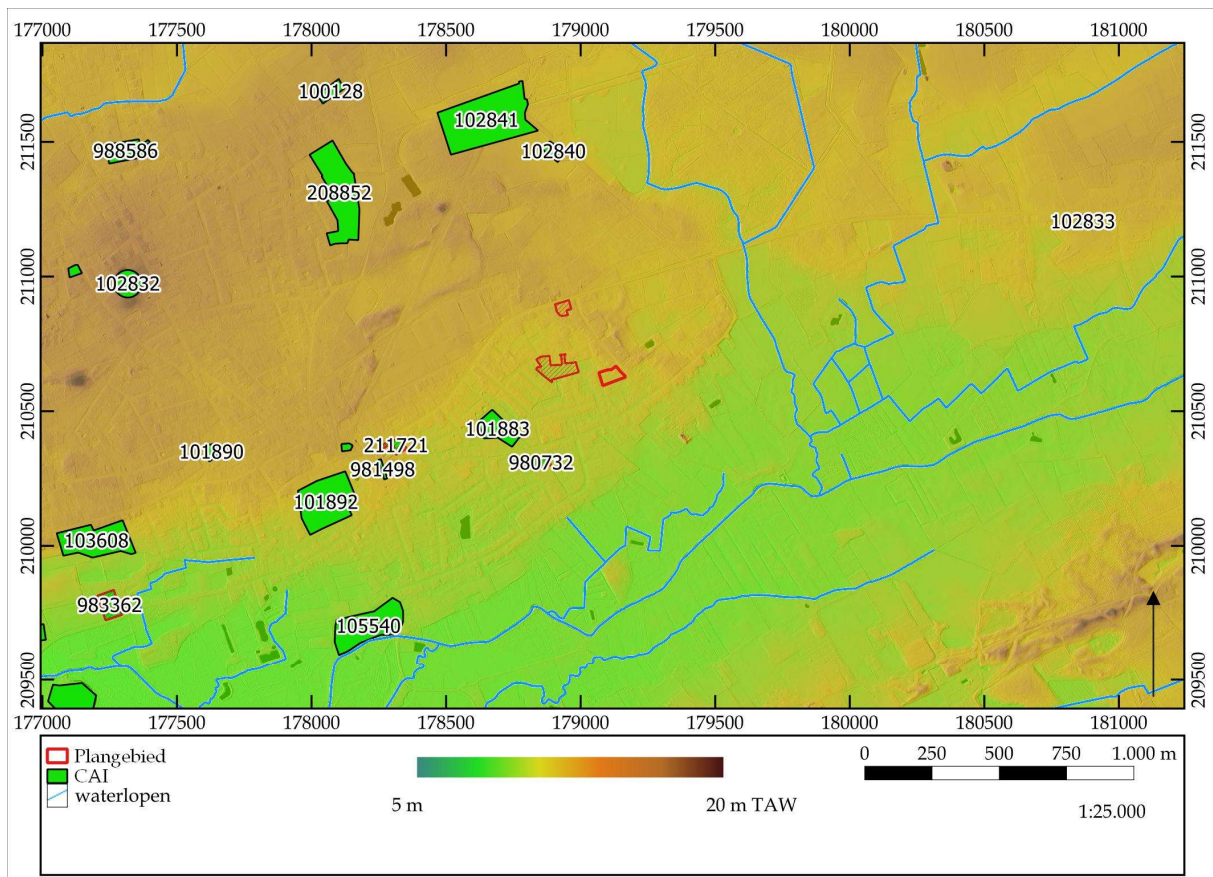
1. Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische en cultuurhistorische potentieel van het terrein?
2. Welke archeologische sites zijn bekend in of nabij het projectgebied?
3. Wat is de landschapshistoriek/evolutie in gebruik van het terrein?
4. Wat is de impact van de geplande werken?
5. Levert het huidige bronnenmateriaal voldoende informatie op of is er aanvullend vooronderzoek (al dan niet met ingreep in de bodem) nodig? In het laatste geval: welke methode levert de meeste informatie op? Welke onderzoeksstrategie moet toegepast worden in het uitgesteld traject?

6.1 Samenvatting van de onderzoeksresultaten en beantwoording van de onderzoeksvragen

Om in te kunnen schatten wat het archeologisch en cultuurhistorisch potentieel van het plangebied is, zijn de historische kaarten, de bodem- en geo(morfo)logische kaarten en luchtfoto's bekeken en zijn verschillende inventarissen (waaronder de CAI) en historische/archeologische bronnen geraadpleegd.

Het plangebied ligt op een verhevenheid ten noorden van de vallei van de Aa, op een hoogte van ca. 12 m +TAW. In de ondergrond is de zandige formatie van Kasterlee terug te vinden welke is afgedekt door laat-pleistocene dekzanden. Hierin heeft zich een natte lemige zandbodem met restant podzol ontwikkeld.

Op basis van historisch kaartenmateriaal lag het plangebied binnen heidegebied tussen Vorselaar en het gehucht Sassenhout. Op orthofoto's vanaf 1971 werd het plangebied ontwikkeld. Op de meest recente luchtfoto uit 2023 ligt het plangebied braak.

Figuur 19. Analysekaart op basis van de DTM en de CAI-waarden.

©LARES

7.2 Impact van vroegere en geplande werken

De opdrachtgever plant binnen de contouren van het terrein een verkaveling. Het wordt in zeven loten verkaveld. Aangezien het om een verkavelingsproject gaat, zijn er nog geen bouwplannen beschikbaar van de toekomstige woningen. Bijgevolg dient er van een maximale verstoring van het bodemarchief uitgegaan te worden.

7.3 Potentiebepaling, kennisvermeerderingspotentieel en aanbeveling

Potentiebepaling

Het plangebied is gelegen op een verhevenheid ten noorden van de vallei van de Aa. De dichtstbijzijnde waterlopen zijn de Leigracht in het zuiden en de Bosbeek in het oosten, beiden op meer dan 500 m van het plangebied. Historisch bevond het plangebied zich binnen heide, dat pas in de laatste decennia ontwikkeld is. Een plaggendek wordt bijgevolg niet verwacht. De ontwikkelingen van de laatste decennia hebben met zekerheid enig restant van een podzol deels gewijzigd of vernield (cfr. de bodemkaart). Bijgevolg wordt de kans op het aantreffen van een *in situ* steentijdartefactenvindplaats als laag ingeschat.

Vanaf het neolithicum wordt de landbouw geïntroduceerd. De aanwezigheid van vruchtbare gronden zijn hiervoor erg aantrekkelijk. Het plangebied zelf was al zeker in de late 18^e eeuw heidegebied. Vermoedelijk was dit al het geval vanaf de

middeleeuwen. Wel kunnen nog sporen en vondsten vanaf het neolithicum tot en met de metaaltijden, eventueel Romeinse periode nog worden teruggevonden. De kans hierop is matig.

Vanaf de nieuwe tijd is op basis van historische kaarten te zien dat het plangebied heide was. Dit landschap was vermoedelijk al vanaf de middeleeuwen gelijkaardig. Hierdoor wordt een lage kans gegeven voor het aantreffen van een archeologische site vanaf de middeleeuwen.

Kennisvermeerderingspotentieel

Er zijn voldoende argumenten om te stellen dat het plangebied zich in een archeologisch interessante zone bevindt, hoewel de huidige archeologische kennis toch nog als enigszins beperkt kan worden beschouwd. Er is weinig geweten over het plangebied en de aangrenzende terreinen, zodat onbekend is wat er zich hier aan mogelijke archeologische resten in de bodem kan bevinden.

Verder archeologisch onderzoek zou dus meer informatie kunnen opleveren over de menselijke aanwezigheid in dit gebied. Het kennisvermeerderingspotentieel wordt als groot ingeschat. Het potentieel op het aantreffen van resten uit verschillende perioden maken het interessant om bij aanwezigheid van archeologische resten de hiaten in de kennis van de regio op te vullen.

Aanbevelingen

Vanuit de bureaustudie kan geconcludeerd worden dat er voor dit terrein sprake is van een middelhoge potentie wat betreft de periode neolithicum tot en met de metaaltijden/Romeinse periode. Verder archeologisch vooronderzoek om beter de archeologische potentie van dit terrein in te kunnen schatten wordt raadzaam geacht vanuit een kosten-batenanalyse, waarbij rekening is gehouden met de inspanning van verder onderzoek in functie van kennisvermeerdering. In het programma van maatregelen wordt onderbouwd welke typen vooronderzoek aangewend moeten worden.

Literatuur

Geraadpleegde literatuur

Gysselinck, M., 1960: *Toponymisch Woordenboek van België, Nederland, Luxemburg, Noord-Frankrijk en West-Duitsland (vóór 1226)*.

Van Ranst, E. & C. Sys 2000: *Eenvoudige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (Schaal 1:20.000)*, Gent.

Geraadpleegde websites

<https://www.dov.vlaanderen.be/>

<https://inventaris.onroenderfgoed.be/>

<https://cai.onroenderfgoed.be>

<http://www.geopunt.be/>

www.cartesius.be

<https://geo.onroenderfgoed.be>

Lijst van figuren

projectcode	fig.nr.	type	onderwerp	schaal origineel	schaal afbeelding	aanmaakdatum origineel/afbeelding
2024D269	1	kadasterkaart	aanduiding van plangebied op GRB	onbekend	1:5.000	mei 2024
2024D269	2	orthofoto	luchtfoto bestaande toestand	onbekend	1:5.000	mei 2024
2024D269	3	verkavelingsplan	nieuwe situatie	nvt	1:1.000	juni 2024
2024D269	4	historische kaart	uitsnede uit Frickxkaart (1712) met aanduiding plangebied	onbekend	1:50.000	1712
2024D269	5	historische kaart	uitsnede uit Ferrariskaart (1771-1778) met aanduiding plangebied	onbekend	1:15.000	1771-1778
2024D269	6	historische kaart	uitsnede uit Atlas der Buurtwegen (1841) met aanduiding plangebied	onbekend	1:10.000	1841
2024D269	7	historische kaart	uitsnede uit Vandermaelenkaart (1846-1854) met aanduiding plangebied	onbekend	1:10.000	1846-1854
2024D269	8	topografische kaart	topografische kaart van België van 1939	onbekend	1:10.000	1939
2024D269	9	orthofoto	luchtfoto uit 1971 met aanduiding plangebied	onbekend	1:2.500	1971
2024D269	10	orthofoto	luchtfoto uit 1979-1990 met aanduiding plangebied	onbekend	1:2.500	1979-1990
2024D269	11	orthofoto	luchtfoto uit 2022 met aanduiding plangebied	onbekend	1:2.500	2022
2024D269	12a	terreindoorsnede	terreindoorsnede	onbekend	onbekend	mei 2024
2024D269	12b	hoogtekaart	hoogteligging van plangebied op het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II	onbekend	1:25.000	mei 2024
2024D269	13	tertiaire kaart	uitsnede tertiair geologische kaart met aanduiding plangebied	onbekend	1:15.000	mei 2024
2024D269	14	quartaire kaart	uitsnede quartair geologische kaart met aanduiding plangebied	onbekend	1:15.000	mei 2024
2024D269	15a	bodemkaart	uitsnede bodemkaart met aanduiding plangebied	onbekend	1:2.500	mei 2024
2024D269	15b	kadasterkaart	uitsnede potentiële erosiekaart met aanduiding plangebied	onbekend	1:2.500	mei 2024
2024D269	16	BBK	uitsnede bodembedekkingskaart met aanduiding plangebied	onbekend	1:2.500	mei 2024
2024D269	17	kadasterkaart	CAI-locaties in de omgeving van het plangebied	onbekend	1:10.000	mei 2024
2024D269	18	analysekaart	CAI-locaties geplot op het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II	onbekend	1:25.000	mei 2024